

HANS CHRISTIAN ANDERSEN MŰVEI AZ ERKÖLCSI NEVELÉS, DISZKRIMINÁCIÓ-ELLENESSÉG SZOLGÁLATÁBAN

OPERELE LUI HANS CHRISTIAN ANDERSEN ÎN SLUJBA EDUCAȚIEI MORAL-CIVICE, ȘI A NEDISCDISCRIMINĂRII

Biró Mária, Liceul Teologic Unitarian „Berde Mózes”

Talán nincs is a világnak olyan zuga, ahol ne ismernék Hans Christian Andersen nevét. Meséin generációk sora nőtt fel, népszerűsége csaknem két évszázad múltán is egyre növekszik. Műveit több mint száz nyelvre lefordították, és ihletésére nap, mint nap születnek újabb regények, drámák, operák, filmek és képregények.

Andersen meséi erkölcsi tanulság tekintetében felülmúlhatatlanok, nagyfokú erkölcsi töltettel rendelkeznek, melyre minden embernek, de kiváltképpen a felnövekvő nemzedéknek nagy szüksége van. Egy olyan világot élünk, melyben az erkölcsi értékek, egyre jobban kezdenek elhalványulni, ezért nekünk, pedagógusoknak, arra kell törekednünk, hogy ezeket az erkölcsi értékeket megismertessük, gyakoroltassuk és elmélyítsük diákjaink ismeretében.

Állatszimbolikája mögött rejlő tanulsága a gyerekek számára könnyen hozzáférhető, érzelmi hatása viszont igen erős. Hősein keresztül megtanítja a gyerekeket szerénynek, jószívűnek, jónak, elfogadónak, hálásnak lenni, az igazi boldogságot értékelni. Művei hozzájárulnak ahhoz, hogy az olvasók jóról való képzelete kiszélesedjen. A mesék gazdagok modellekben és helyzetekben, ezáltal hozzájárulnak a gyerekek érzelmvilágának tágításához. A gyerekeket vonzzák a gazdag képek és az állatokról szóló történetek, így ezeken keresztül az író közel viszi a szociális igazságtalanság, egyenlőtlen bánásmód kegyetlenségét, a jó és a rossz harcát, valamint a butaság és a bátorság örökös küzdelmét a gyerekekhez. Ezek a mesék különböző nehézségi szinteket mutatnak be, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyerekek és a felnőttek számára egyaránt morális üzenetet közvetítsenek.

A mesék pozitív hősei a bátorság, jóság, szerénység, értelem jelképei, negatív hősei pedig a gőg, rosszasság, irigység, hazugság megtestesítői. A mesékben rejlő gazdag nevelőtartalom befolyásolja a gyermekolvasók pozitív erkölcsi és jellembeli tulajdonságainak kialakulását. E mesék alapján megtanulják szeretni és értékelni a jót és nemest, gyűlölni a gonoszt.

A rút kiskacsa című mese Andersen egyik legismertebb műve, melyben a mássága miatt kirekesztett, üldözött, rútnak tekintett kiskacsa fajtájának legszebb és legmegbecsültebb példányává válik. A megváltozott életkörülmények, az elismerés, a dicséret azonban nem tette büszkévé, felfuvalkodottá a szépséges madarat. Amikor az idősebb hattyúk is meghajoltak előtte, „elszégyellte magát, és a szárnya alá hajtotta a fejét. Hiszen azt sem tudta mit tegyen, annyira boldog volt, ám a hiúság hiányzott belőle.” (Andersen, 2005.) A történetnek fontos mondanivalója van az olvasó számára. Az író emlékeztet bennünket általa arra, hogy bizonyos értelemben mindnyájan olyanok vagyunk, mint a rút kiskacsa. Mindnyájunkban vannak olyan tulajdonságok, amik másokból hiányoznak. Minden ember születésénél fogva magában hordoz olyan adottságokat, amit egyszer majd a társadalom javára fordíthat. Sokszor a család vagy a baráti kör nem érti meg azt, hogy ami más bennünk, az épp olyan értékes, mint az, ami bennük van. Üzenetet hordoz ez a történet azok számára, akik megvetésben részesülnek, mint a kiskacsa, vagy kikacagják őket, mint a tyúkok vagy a macska a kiskacsát. Pedig ők is csak azért nevettek, mert még nem jártak a kerítésen túl, és nem tudták, hogy mi van a nagyvilágban. Így nem tudták azt sem, hogy amit ők csúfnak tartanak, az valójában szép és értékes. A mese erkölcsi mondanivalójához tartozik az az igazság, hogy sokkal fontosabb az, ami vagy, mint az amilyennek látszol.

A kis gyufaárus lány című mesének mély mondanivalója van. Helyet kap benne a kiszolgáltatottság, a szenvedés, a közömbösség, az elvágyódás és a halál gondolata. Az ártatlan kislány tragikus történetén keresztül az író az egymásra való odafigyelésre, a szeretetre, az elhagyottak felkarolására nevel.

A meséken keresztül Andersen a hiúság, a dicsőségvágy helyett alázatra, a másboldogítás gyakorlására buzdít. Jó példa erre *A teáskanna* című mese, melyben, a teáskanna kezdetben gögősen a szomjas emberiség „uralkodójának” gondolta magát, később, azonban, mikor letörött finom porceláncsőre, mindenki rajta nevetett. Ennek ellenére a kannának ekkor kezdődött igazi élete. Amikor hagymát ültettek bele, boldog volt, hogy a hagyma bölcsője lehetett, később pedig, amikor eltörték, és a hagymavirág szebb edénybe került, annak örült, hogy a virág „boldogult”.

A fenyőfa című mesében a fenyőfa rajongásról, megbecsülésről álmódott, de amikor kivágták, feldíszítették, a gyerekek rajongását csak rövid ideig élvezhette, sorsa a pusztulás lett, s végül a büszke fenyőfából csupán egy marék hamu maradt.

A hiúságot és gögőt leplezi le Andersen *A császár új ruhája* című közismert meséjében. Ugyanakkor szól ez a mese a megalkuvás, a gyávaság, a szolgálékiség lealacsonyító voltáról is. Az író a mese csattanóját egy kisgyermek szájába adja, aki bátran kimondja az igazságot: „De hiszen a császár meztelen.”

A varangy című történetben az író a gyermeki engedelmességre nevel. A kis béka sorsa, aki nem hallgatva az intő szülői szóra, elhagyta a biztonságot nyújtó otthonát, végül elpusztul.

Ennek ellentétéként is említhetjük *A zsidó leány* történetét, aki arra igyekezett, hogy még ha a szíve vágját kell is megtagadja, ne szegje meg a szülőtiszteletre vonatkozó zsidótörvényt: „Tiszteld atyádat és anyádat!” A történet befejezése csodálatos, hisz Sára megtalálja a módot arra, hogy hű lehessen az evangéliumhoz és apja parancsához egyaránt.

A vadhattyük című mese a testvérszeretet gyönyörű példája. Eliza testvérei iránti szeretetből hagyta el otthonát, és elindult őket megkeresni. Hite és fivérei iránti szeretete erősebb volt a fájdalomnál és a megaláztatásnál, amivel az úton kellett szembenéznie, ezért bátran, eltökélten viselkedett. Végül sikerült megmentenie testvéreit, és rájött, hogy az ő álma is valóra vált.

A házastársak közötti megbecsülés és tisztelet szép példája az *Amit az öreg tesz, az mindig úgy van jól* című mese.

A *Van különbség* mesében pedig az van kihangsúlyozva, hogy minden teremtett lény értékes a maga nemében, úgy az emberek, mint a növények.

Az útítárs című mese a jóságról, a becsületességről, a bátorságról szól. Főszereplője, Jankó szinte üres kézzel indul útnak, hisz mindenéről lemondott, hogy másokon segíthessen. Az úton hite egyre erősebb lett, így legyőzte a csábításokat és a késztetést, hogy mások elé tolakodjon. Végül szerető családra lett, és egy egész királyságot kapott.

A *Málé Jankó* című meséből azt tanulhatjuk meg, hogy nemcsak jóképűségre, tehetségre, értelemre van szükség az életben, hanem pozitív gondolkodásra is. A hétköznapi, egyszerű dolgok, amelyeket fivérei értelmetlenül minősítettek, hozzásegítették Jankót a sikerhez.

Az önzetlen baráti szeretet kap hangot *A Hókirálynő*, valamint az igaz szerelem szólal meg *A bátor ólomkatona* és a *Kis hableány* című mesékben.

Andersen meséi hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanulók megismerjék az életet, az őket körülvevő világot annak szépségével és nehézségeivel együtt. Ugyanakkor segítik érzelmi intelligenciájuk fejlődését oly módon, hogy hasznos, aktív, empatikus, elfogadó, segítő tagjai legyenek a társadalomnak.

SZAKIRODALOM

Hans Christian Andersen (2005): *Illusztrált mesék I.* Alexandra Kiadó, Pécs.

Hans Christian Andersen (2005): *Illusztrált mesék II.* Alexandra Kiadó, Pécs

Kertész Judit: *Az ismeretlen Andersen* (<https://www.kalligramoz.eu/Kalligram/Archivum/2005/XIV.-evf.-2005.-majus-junius/ANDERSEN/Az-ismeretlen-Andersen>)
Szilágyi Mária: *A mese szerepe a gyermeki személyiségfejlődésben*
(https://epa.oszk.hu/01200/01245/00035/szm_0703.html)

Vekerdi Tamás (2006): *Az óvoda és az első iskolai évek –a pszichológus szemével.* Saxum Kiadó, Budapest.